

Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Δημοσίου Δικαίου

Μάθημα: Συνταγματικό Δίκαιο

Διδάσκων Καθηγητής: κ. Αν. Δημητρόπουλος

"Τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα στο Σύνταγμα του Μαυροβουνίου"

Η Βουλή της Δημοκρατίας του μαυροβουνίου, το αποτελεί μέλος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας,, ψήφισε στη συνεδρίαση της 12^{ης} Οκτωβρίου 1992, το Σύνταγμα της Δημοκρατίας του Μαυροβουνίου. Οι ελευθερίες και τα δικαιώματα αποτελούν περιεχόμενο του δεύτερου μέρους του Συντάγματος, ενώ γίνεται διάκριση σε προσωπικές, πολιτικές, οικονομικοκοινωνικές και πολιτιστικές ελευθερίες οι οποίες διαρθρώνονται σε αντίστοιχα τμήματα στο κείμενο του Συντάγματος. Αξιοσημείωτο είναι ότι υπάρχει ειδική και ξεχωριστή πρόβλεψη για τα ειδικά δικαιώματα εθνικών και εθνοτικών ομάδων.

Όσον αφορά τις προσωπικές ελευθερίες, αυτές αναφέρονται πρώτες και η οργανική αυτή ένταξή τους στο κείμενο σίγουρα είναι δηλωτική της σημασίας τους. Διακηρύσσεται το απαραβίαστο της ανθρώπινης ζωής (αρ. 21 §1), της ιδιωτικής ζωής (20 § 1) και της αξιοπρέπειας του ανθρώπου (20§2), χωρίς ωστόσο να αναφέρεται ρητά ότι το απαραβίαστο αυτού του πυρήνα είναι απόλυτο. Ανάλογη αντιμετώπιση επιφυλάσσει το Σύνταγμα του μαυροβουνίου για την κατοικία (αρ. 29) και το απόρρητο της αλληλογραφίας (αρ. 30) περιοριζόμενο μόνο στις επιστολές και μην κάνοντας λόγο για ελευθερία της ανταπόκρισης και της επικοινωνίας εν γένει. Η ελευθερία της μετακίνησης διασφαλίζεται στο αρ. 28 και μπορεί να περιορισθεί για συγκεκριμένους ρητά αναφερόμενους λόγους (π.χ. λοιμώδεις νόσοι). Δικαίωμα δικαστικής προστασίας αναγνωρίζεται ως δικαίωμα υπεράσπισης στο αρ. 25 το οποίο επίσης ρητά κατοχυρώνει τις αρχές του *nullum crimen nulla poena sine lege* και το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου, αρχές που αποτελούν βασικές συνιστώσες των περισσότερων εννόμων τάξεων. Κατοχυρώνεται η προσωπική ελευθερία (αρ. 21 § 1) και προβλέπονται ειδικές

διατάξεις για την κράτηση (αρ. 21 § 2, Σ), την προφυλάκιση (αρ. 23) καθώς και για το σεβασμό της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας τόσο στην ποινική όσο και σε κάθε άλλη διαδικασία (αρ. 24) με έμφαση στην προστασία της σωματικής ακεραιότητας (αρ. 25) κατά την ποινική διαδικασία.

Από τις διατάξεις που προκαλούν το ενδιαφέρον σ' αυτό το πρώτο τμήμα είναι η διατήρηση της θανατικής ποινής για τις αιρετικά σοβαρές αξιόποινες ποινές (21 § 2) που αιφνιδιάζει αφού εν έτει 1992 θα ανέμενε κανείς να μη θεσπίζονται ανάλογες διατάξεις. Με δεδομένες τις τεχνολογικές και συναφείς εξελίξεις, το Σύνταγμα του Μαυροβουνίου ξαφνιάσει ευχάριστα συμπεριλαμβάνοντας στο αρ. 31 την προστασία των προσωπικών δεδομένων, μια διάταξη που δείχνει αφουγκρασμό των κοινωνικοπολιτικών αλλαγών· ειδικά αν σκεφτούμε ότι ανάλογη διάταξη συμπεριλήφθηκε στο ελληνικό σύνταγμα μόλις με την αναθεώρηση του 2001.

Όσον αφορά τις πολιτικές ελευθερίες, αναγνωρίζεται δικαίωμα ψήφου γενικό και ίσο και εκλογής σε δημόσιο αξίωμα με εκλογές ελεύθερες, άμεσες και μυστική ψηφοφορία, χωρίς να γίνεται λόγος για υποχρεωτικότητα της ψήφου. Το δικαίωμα ψήφου και εκλογής αναγνωρίζεται σε κάθε πολίτη που έχει συμπληρώσει το 18 έτος της ηλικίας του (αρ. 32). Ξαφνιάζει η εν λόγω διάταξη εφόσον δεν θέτει άλλα όρια ηλικίας για τα υψηλότερα αξιώματα όπως π.χ. του προέδρου της δημοκρατίας, σε αντίθεση με το ελληνικό σύνταγμα.

Διασφαλίζεται η ελευθερία πεποίθησης, συνείδησης και γνώμης (αρ. 34). Η θρησκευτική ελευθερία δεν κατοχυρώνεται ξεχωριστά αλλά από κοινού στο αρ. 34. Διατάξεις σχετικά με την ελευθερία του τύπου, τη λογοκρισία και τη διανομή του περιλαμβάνονται στα άρθρα 35 έως 37. Οι συλλογικές ελευθερίες του συναθροίζεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι προβλέπονται στα αρ. 39, 40 αντίστοιχα, χωρίς απαίτηση άδειας αλλά για την ειρηνική συνάθροιση με την προϋπόθεση της προηγούμενης γνωστοποίησης στην αρμόδια αρχή. Επιπλέον, αναγνωρίζεται το δικαίωμα των πολιτών να μετέχουν αλλά και να απευθύνονται σε περιφερειακές και διεθνείς οργανώσεις και θεσμούς (αρ. 44). Τέλος, ερωτηματικά προκαλεί η ένταξη του αρ. 43 σχετικά με την αντισυγκριτικότητα και την τιμωρία της προτροπής και ενθάρρυνσης ανισοτήτων και μισαλλοδοξίας. Λογικά, η αρχή της ισότητας ως μια από τις

πρωταρχικές αρχές κάθε εννόμου τάξεως, θα πρέπει να κατοχυρώνεται ξεχωριστά και ειδικά.

Σχετικά με τις κοινωνικοοικονομικές και πολιτιστικές ελευθερίες, διακηρύσσεται πρώτα απ' όλα το απαραβίαστο της ιδιοκτησίας (αρ. 45) και προβλέπεται ως λόγος περιορισμού το δημόσιο συμφέρον υπό την προϋπόθεση της δίκαιης αποζημίωσης. Το κληρονομικό δικαίωμα διασφαλίζεται σε ξεχωριστή, διάταξη κάτι που εύλογα δημιουργεί απορίες αφού ανάλογη μεταχείριση δεν επιφυλάσσεται από το Σύνταγμα του Μαυροβουνίου σε συνταγματικά υπέρτερα έννομα αγαθά όπως η αρχή της ισότητας ή η θρησκευτική ελευθερία.

Η οικονομική ελευθερία κατοχυρώνεται ως ελευθερία του κέρδους και της επιχείρησης (αρ. 47), διατύπωση κατά τη γνώμη μου άστοχη. Απαγορεύεται ρητά το μονοπώλιο ενώ προβλέπεται περιορισμός της ιδιοκτησίας, και του κέρδους με νομική ρύθμιση νομοθετικής ισχύος.

Το δικαίωμα εργασίας, ελεύθερης επιλογής επαγγέλματος και αντίστοιχης αμοιβής (δεν αναφέρεται ρητά ισότητα αμοιβής), απεργίας, ιατρικής μέριμνας και κοινωνικής ασφάλισης ρητά προβλέπονται στα άρθρα 52–57. προβλέπονται αρχές του κοινωνικού κράτους δικαίου, το οποίο οφείλει να προνοεί για νους, γυναίκες, ανάπηρους και απόρους πολίτες.

Όσον αφορά την προστασία της οικογένειας, ρητά διασφαλίζεται ειδική προστασία (αρ. 59). Η υποχρέωση να μεριμνούν οι γονείς για τα παιδιά και το αντίστροφο αποτυπώνει ουσιαστικά ηθικούς κανόνες και κατά τη γνώμη μου, είναι απλοϊκά διατυπωμένη για ένα κείμενο συνταγματικής περιωπής. Επιπλέον, κατοχυρώνεται μόνο ο γάμος με ελεύθερη συναίνεση(!). Προβλέπεται ειδική προστασία για τη μητέρα και το παιδί. Το άρθρο 61 με το οποίο απαγορεύεται η κακομεταχείριση των παιδιών υποδηλώνει μια εξαιρετική κοινωνική ευαισθησία. Αντίστοιχο άρθρο προστέθηκε σε μας μόλις με την αναθεώρηση του 2001.

Το δικαίωμα στην εκπαίδευση προβλέπεται στο αρ. 62. Εντύπωση προκαλεί ότι μόνο η πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι δωρεάν και υποχρεωτική!

Τόσο για την επιστήμη, πολιτισμό και τέχνες όσο και για το περιβάλλον, το κράτος οφείλει να μεριμνά (αρ. 64, 65). Ρητά προβλέπεται ότι η προστασία του περιβάλλοντος απαιτεί θεμιτό περιορισμό της οικονομικής

ελευθερίας. Ας σημειωθεί ότι δικαίωμα στο περιβάλλον προβλέπεται ήδη στο άρθρο 19 που ανήκει όμως στο πρώτο μέρος που περιλαμβάνει τις βασικές, διακηρυκτικές του πολιτεύματος διατάξεις. Πιστεύω ότι θα ταίριαζε καλύτερα η ένταξή του στο δεύτερο μέρος του Συντάγματος. Η θέση του διατάξεων πολιτειακής φύσης δε φαίνεται να δικαιολογείται.

Στο πλαίσιο των ειδικών δικαιωμάτων εθνικών και εθνοτικών ομάδων διασφαλίζεται η προστασία της εθνικής, εθνοτικής, πολιτιστικής, γλωσσικής και θρησκευτικής ταυτότητας των μελών (αρ. 67), δικαίωμα για χρήση της μητρικής γλώσσας και αλφαβήτου, χρήσης και επίδειξης των εθνικών συμβόλων (αναπόφευκτα μας έρχεται στο νου η τελευταία απόφαση γαλλικού δικαστηρίου που απαγόρευσε την επίδειξη των θρησκευτικών συμβόλων), ενώσεως, αναλογικής εκπροσώπησης στις δημόσιες υπηρεσίες, επαφής με άλλα άτομα που ανήκουν στην ίδια ομάδα αλλά και με περιφερειακές και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ειδικά προβλέπεται η σύσταση Συμβουλίου της Δημοκρατίας για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Εθνικών και Εθνοτικών Ομάδων του Μαυροβουνίου, του οποίου οι αρμοδιότητες θα καθορισθούν από τη Βουλή. Η ανάγκη θέσπισης ειδικών τέτοιων διατάξεων καθίσταται πρόδηλη λόγω της υφισταμένης ιστορικής και κοινωνικοπολιτικής κατάστασης στο Μαυροβούνιο που χαρακτηρίζεται από πληθώρα, ένα "μωσαϊκό", εθνοτήτων.

Τέλος, αναγνωρίζεται δικαίωμα στην τοπική αυτοδιοίκηση, μια διάταξη που ξαφνιάζει με τη διατύπωσή της (αρ. 66 § 1). Προβλέπεται μόνο στα α΄ βαθμού, (κοινότητες) τα όργανα των οποίων αναδεικνύεται απευθείας και άμεσα.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι στο Σύνταγμα του Μαυροβουνίου κατοχυρώνεται η πλειοψηφία των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται διεθνώς στις περισσότερες έννομες τάξεις. Η διατύπωση ωστόσο πολλών διατάξεων τυγχάνει αφηρημένη, άστοχη και σε ορισμένα σημεία έως απλοϊκή. Στις αδυναμίες του Συντάγματος αυτού προστίθεται μια λειτουργική δυσκαμψία στο διαχωρισμό των διατάξεων και

την ένταξή τους σε ομάδες. Σίγουρα, όμως, υπάρχουν και ρυθμίσεις που ξαφνιάζουν θετικά και ευχάριστα.

